

УДК 37.013: 792.8

Скобель Юрій Мирославович
ст.викладач кафедри театрального
та хореографічного мистецтва
Інституту мистецтв
Прикарпатського національного
Університету ім.В. Стефаника

Збереження танцювального мистецтва Гуцульщини в процесі вивчення українського народно-сценічного танцю.

Анотація.

В даній статті розглядається коло проблем пов'язане з виникненням, розвитком та збереженням танцювального мистецтва Гуцульщини в процесі вивчення українського народно-сценічного танцю.

В наш час науково-технічного прогресу та новітніх технологій, розвиток танцювального мистецтва в Україні, в основному через засоби масової інформації: газети, телебачення, направлений на популяризацію нових форм, течій, та напрямків сучасної хореографії.

На нашу думку, державотворчі процеси, які відбуваються в Україні в наш час, недостатньо забезпечують і регулюють підтримку та розвиток національної культури в цілому, та українського танцювального мистецтва зокрема. Пройшовши довгий шлях зародження, становлення та розвитку, в XXI столітті хореографічне мистецтво України потребує неабиякої підтримки, для його збереження, подальшого розвитку та передачі майбутнім поколінням.

В процесі формування та історичного розвитку українського народу і його етнічної території, залежно від географічного положення, природних умов, локальних особливостей традиційної матеріальної і духовної культури та побуту можна визначити ряд історико-етнографічних регіонів нашої держави.

На думку етнографів через недостатнє вивчення регіонів і місцевостей України, на сьогоднішній день ми не можемо зробити чіткого етнографічного

розподілу території, але на основі фактично зібраних етнографічних матеріалів, даних з мовознавства, історії, географії, фольклористики та інших українознавчих дисциплін ми можемо поділити всю територію України на три просторово обширні регіони: Центральнo-східний (точніше південно-східний), Північний і Західний. В свою чергу кожен з них складається з багатьох районів які мають свої характерні особливості побуту, обрядів, звичаїв, танцювального мистецтва, серед них особливо виділяються: Середнє Подніпров'я, Слобожанщина, Українське Полісся, Волинь, Поділля, Прикарпаття, Закарпаття, Буковина та інші.

Однією з найбільш яскравих частин карпатської зони західноукраїнського регіону є Гуцульщина. Ця територія захоплює східну частину Українських Карпат: теперішні Верховинський, Косовський (без північної смуги), південну частину Надвірнянського та Богородчанського районів Івано-Франківської області, суміжні Путильський, Сторожинецький і південну частину Вижницького районів Чернівецької та Рахівський – Закарпатської областей [1. с.66].

Аналіз досліджень істориків(М. Грушевський, І. Крип'якевич), етнографів (В.Шухевич, С. Вітвицький, В.Гнатюк.), письменників (Ю.Федькович, М.Павлик, Г.Хоткевич, С.Пушик), хореографів (Я.Чуперчук, В.Петрик, Д.Демків) показує, що цьому краю притаманна самобутня і неповторна культура, яка найшла своє відображення в побуті, звичаях, обрядах, легендах, декоративно прикладному, музичному і танцювальному мистецтві.

. Гуцули – саме так в наш час називається та етнічна група яка заселяє східну частину Карпат. Свою назву, край отримав від назви населення, що проживає на цій території Як свідчить А. Петрушевич, походження самого слова «гуцул» співзвучно з румунським словом – розбійник. На противагу цьому, інший дослідник - Б.В. Кобилянський на основі відповідних даних з археології, етнографії, фольклористики і лінгвістики розробив гіпотезу походження цієї назви від тюркського улус- «племя», ще ряд науковців таких

як: Р. Кайндаль, І. Крип'якевич, В.В. Грабовецький та інші запропонували свої версії що до виникнення цього слова, про те, чіткого та остаточного твердження на сьогоднішній день ще не сформовано.[2. с.46].

Так само залишається невідомим нам той факт коли саме гуцули почали заселяти східну частину Карпат. Хоча археологічний матеріал зібраний на цій території і свідчить про те, що уже в найдавніші часи тут проживала певна група людей з ознаками початкової культури, вчені все ж таки не беруться достеменно сказати чи це були саме гуцули. Писемні відомості про цю етнічну групу до кінця ХІХ. ст.. дуже скупі, тому і згадки про хореографічне мистецтво Гуцульщини, та окремі описи танців можна, знайти лише в окремих публікаціях тільки на початку ХХ ст..

Перші спроби опису танцювального мистецтва Гуцульщини зробив визначний український етнограф, фольклорист, педагог, культурно-освітній та громадський діяч В.О. Шухевич. В своїй п'ятитомній монографії «Гуцульщина», автор роблячи спробу дослідити матеріальну та духовну культуру цього регіону описує зразки традиційного танцювального мистецтва, розповідаючи про місце, причини, зміст та форму деяких гуцульських танців. Дослідник наводить також приклади, та структуру окремих танцювальних рухів Гуцульщини, зазначаючи що: „ В гуцульським танці добачаємо чотири рухи: *тропата, гайдука, голубці (щібають) і перекручуванне*.

1. *Тропата* ідуть в той спосіб, що парубок ударяє три рази одною ногою об землю, потім другою так само, при чім посуває ся легко в бік або на перед.

2. *Гайдука* йдуть двома способами: а) парубок підносить одну ногу високо до гори і так викрутиться у воздуху, присідає до землі, піднесе ся і тупне ногою – або б) парубок то присідає, то піднімає ся.

3. *Голубці щібають* – танцюють так, що вибивають одним обцасом до другого то в бік то в перед.

4 *Перекручує ся* – знов тоді як обертає ся на однім обцасі “. [3. с.89].

Саме в цій праці, поряд з короткими відомостями про самі танці даного регіону: *Гуцулку, коломийку, Козак, Данець півторовий = півторак, Аркан, Шипітський танець*, ми вперше знаходимо опис характерних рис в манері виконання чоловічого і жіночого танців: „ Мущина танцює *високо*, а челядина – *дрібно*, бо мущини підносять ноги у гору, челядь ні, тому і танець мущинський – *високий*, а челядинський – *дрібний* “. [З. с.89].

Аналізуючи монографію Романа Гарасимчука «Tance huculskie» – (Танці гуцульські), що вийшла дещо пізніше (1939р.), ми можемо зробити висновок, що ця праця має неабияке значення для вивчення та збереження танцювального мистецтва даного регіону. Адже, в ній автор поряд з описом танців: «Коло», «Рівна», «Тропачок», «Сербин» та ін., вказує на фактичну місцевість походження та популярність в ній тих чи інших зразків танцювального мистецтва, а також роблячи розподіл танців, та наводячи приклади основних танцювальних елементів, фігур, хореографічних малюнків, подає в нотному записі, і музичний матеріал. Нажаль ця праця хоч і відома, але все ж таки залишається поза увагою сучасних хореографів через те, що написана польською мовою і є на даний час раритетом, але як нам відомо, на даному етапі вже здійснено переклад, редакцію та доповнення цього дослідження, і ми сподіваємося, що незабаром велике коло шанувальників танцювального мистецтва Гуцульщини отримає якісно новий матеріал, за допомогою якого, здійснюючи сценічну обробку, донесе на загал великої аудиторії, давно забуті танці даного регіону, що буде в певній мірі сприяти розвитку та збереженню танцювального мистецтва карпатського краю.

На підставі цих відомостей, що являють собою першоджерело фольклорного танцювального мистецтва, ми можемо засвідчити, що в хореографічному мистецтві Гуцульщини закладено великий потенціал, який несе в собі самобутні та невичерпні національно-культурні традиції цього краю.

Прослідковуючи розвиток хореографії в Україні, слід зазначити, що хореографічне мистецтво Гуцульщини, в наш час, займає одне з провідних місць у великій скарбниці танцювального мистецтва Українського народу, але цілком природнім є той факт, що якби не своєчасна сценічна обробка танцювального фольклору, то ці безцінні зразки української культури, напевне, були б відомі тільки вузькому колу людей, або ж безслідно втрачені. Великою заслугою в тому, що гуцульське танцювальне мистецтво збереглося і дійшло до наших днів, є робота видатних хореографів України: Я. Чуперчука, В.Петрика, Д. Демків, по збору і обробці фольклорного матеріалу, а також постановкою ними сценічних номерів в різних хореографічних колективах нашої держави, цим самим створивши умови для визнання гуцульського танцю не тільки в Україні, але й далеко за її межами.

На нашу думку, в результаті сценічної обробки фольклорних танців Гуцульщини, зберігши свою першооснову, було створено ряд характерних рухів, положень, технічних елементів, які пристосовані для кращого розкриття, та передачі глядачу яскравих сценічних образів, настроїв, характеру та манери виконання, своєрідного колориту присутнього в танцях даного регіону.

В процесі вивчення українського народно-сценічного танцю, першочерговим завданням якого є збереження та розвиток танцювальної культури України, ми зустрічаємось з великою кількістю танцювальних елементів хореографічного мистецтва Гуцульщини. Зробивши аналіз лекційних та практичних занять з даного предмету на базі студентів кафедри театрального і хореографічного мистецтва Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету ім..В. Стефаника, ми прийшли до висновку, що для досягнення кращого результату засвоєння даного матеріалу, свою роботу доцільніше побудувати за такою схемою:

1. Витоки хореографічного мистецтва Гуцульщини, їх місце і значення для збереження та розвитку танцювального мистецтва України.(лекційне заняття).

За допомогою лекційного матеріалу ми знайомимо студентів з історією гуцульського краю, його національно-культурними традиціями, дослідженнями науковців по збору та обробці танцювального фольклору, кращими зразками сценічних форм гуцульського танцю, що в свою чергу допомагає їм краще зрозуміти важливість збереження та розвитку танцювального мистецтва Гуцульщини.

2. Основні положення рук, характерні для сольних, парних та масових танців Гуцульщини.(практичні заняття).

Дана тема, дає чітку уяву про розподіл основних положень рук характерних для чоловічих і жіночих сольних танців, різноманітність положень в парних, а також зразки основних положень та їх зв'язок з хореографічним малюнком у масових танцях даного регіону.

3. Основні танцювальні рухи Гуцульщини. (практичні заняття).

Вивчення танцювальних рухів даного регіону, на нашу думку, доцільно розпочати з простих танцювальних ходів, які найчастіше зустрічаються в гуцульських танцях („Приставний крок вперед та назад зі зміною ноги“, „Приставний крок в сторону“, „Рівна або низька погорянка“ та ін.), а також вивчення ряду танцювальних закінчень, які є характерними для зміни або завершення вищезгаданих кроків („Простий притуп“, „Подвійний притуп“, „Потрійний притуп“). Другим етапом може стати вивчення бігових рухів, що найбільше розповсюдженні в танцях даного регіону

(„Характерний гуцульський біг“, „Висока погорянка“, „Трясунка з просуванням“ та ін.). Після цього, ми можемо безпосередньо переходити до ознайомлення з різноманітними технічними елементами, які як ми вважаємо, складають основу хореографічного мистецтва Гуцульщини. У найбільш популярних танцях карпатського краю «Гуцулці», «Коломийці», «Тропачку» та інших, слід відмітити ряд рухів, які заслуговують на увагу що до їхнього вивчення

Список використаної літератури:

1. Українське народознавство [текст]: навч.посібник / С.П. Павлюк, Г.Й. Горинь, Р.Т. Кирчів [та ін.]; за ред.С.П. Павлюка. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: знання 2004 – 570с.
2. Гуцульщина історико-етнографічне дослідження [текст]: монографія / П.І. Арсенич, М.І. Базак, З.Є. Болтарович [та ін.]; за ред.. М.Т. Максименко. – К.: Наукова думка 1987. – 471с.
3. В.О. Шухевич. Гуцульщина. ч. 3.[текст]: монографія: у 5-и ч./ В.О. Шухевич. – Верховина. Журнал «Гуцульщина», 1999 – ч. 3. – 2-е вид. – 272с.